

HUVUD-ARTIKLAR

- Sunds glasbruk
- Motstånd när asatron besegrades

I DET HÄR NUMRET:

- Sunds glasbruk 1874-1915 2-3
- Fenomen som tyder på ett motstånd när asatron besegrades 4-5
- Guidning av Göteborgs Fornminnesförening 5-6
- Resan till Ydre 9/6 2012 6

Höglandets Fornminnesförening

Först en påminnelse:

Bästa medlemmar i Fornminnesföreningen: ett 20-tal av er har inte betalt medlemsavgiften för 2012. "Rannsaka" er huruvida ni glömt eller vill avstå. Hör i vilket fall av er så vi vet.

Lennart Spång

Kassör

0381-72046 kvällar, 0706 746407 i övrigt.

MEDLEMSMÖTE TORSDAGEN DEN 18 OKTOBER I TRANÅS

Vi påminner om vårt sedvanliga höstmöte. I år tyckte vi att det var dags att vara i Tranås. Vi samlas på Vagnsmuseet i Tranås, som ligger på södra infarten i en stor, röd lada på höger sida. Här blir vi guidade och sedan får förflytta oss till Tranås Hembygdsgård där vi får en guidning av deras lilla museum och man berättar om

hembygdsgårdens historia samtidigt med en fika. 100:- per person för inträde, guidningar och fika låter som ett billigt pris för en helkväll med vår förening!

För att spara pengar och miljö så samåker vi så långt det är möjligt. Anmäl er till Michael Wallin (0380-125 40) om ni vill samåka från Nässjö, Lars Ljungberg (036-925 28) från Jönköping och Hans Forssander (0380-415 74) från Aneby.

Greta Forsberg

En påminnelse till alla flyttfåglar: När ni får ändrad adress, telefon eller e-postadress så vill föreningen få ändringen också. Det är synd om vi skulle hugga i sten med Ristningar.....

Ordföranden har ordet

Vi hälsar er välkomna till ännu ett nummer av Ristningar.

Vi hoppas att alla har haft en skön sommar även om den där årliga värmeböljan uteblev och att vattenmagasinen fylldes på rejält i början av sommaren.

Men även detta dåliga väder har något positivt med sig: Elräkningarna i höst, och kanske i vinter också, blir billigare.

Ska vi se till föreningens årshjul så är sommaren vår reseperiod. I juni var vi på vår sedvanliga endagarsresa som i år gjordes i Ydre-Kinda; en av Gunnel Granmo mycket välplanerad utflykt. Se separat referat om resan!

Tvådagarsresan gick i västerled till Ulricehamnstrakten och med "Kungs Rike" i norra

Halland som huvudmål. Efter som vi denna gång har gott om artiklar så väntar vi med referatet av denna resa till nästa nummer. Det kan vara bra att pigga upp sig med sommarläsning i vintermörkret.

Vårens och höstens verksamhet har mest handlat om vårt projekt "Skog & Historia" där vi under våren har utforskat de flesta vita fläckarna i Askeryds socken, Aneby kommun, och Knutstorps ägor i Flisby socken i Nässjö kommun samt en del andra mindre områden i Flisby. Det mesta är redovisat till Linea Kallerskog, Länsmuseets arkeolog. Under hösten ska vi fortsätta att beta av de utforskade områdena i Aneby kommun och Flisby socken och förhoppningsvis vara färdiga

med Aneby innan årets slut.

Vi har också fortsatta funderingar på hur vi ska kunna utveckla verksamheten så att vi gör programmet mer attraktivt. Vi funderar på att köra lite kortare träffar där vi möts på en utgrävning eller ett museum. Efter att ha funderat vidare är just nu förslaget att vi ska dela med oss av "våra" fornminnen genom att ha halvdagsträffar där vi samlas vid något fornminne. På Tranåsmötet kan ni ju framföra synpunkter på våra idéer.

Jag kan börja med Axlarp och Rommen i Forserum, samling i Axlarp 6/10 kl 13.00! Samåk gärna. Ring mig, 036-92528 på kvällstid och anmäl er.

Lars

SUNDS GLASBRUK 1874 – 1915

Artikel från Smålands Dagblad på 1990-talet:

Visste ni att det från 1874 till 1915 fanns ett glasbruk i Sund i Järnsås socken i nuvarande Jönköpings kommun? Visste ni att detta flyttades till Ängs samhälle i Nässjö kommun och att all verksamhet upphörde 1 maj 1928? Då revs hyttan och det mesta i byggnadsväg utplånades. Visste ni att det år 1904 i Sund i Järnsås tillverkades 1 726 157 buteljer av varierande storlek och färg; bruna, gröna och vita? Visste ni att den dåvarande landshövdingen Felix Hamrén en gång spelade en betydelsefull roll i det gamla glasbrukets historia?

Sannolikt är att de flesta i den yngre generationen har föga eller ingen kännedom om att det en gång i tiden anlades och drevs ett glasbruk i Sund och att en omfattande glasflasktillverkning skedde där från 1874 till 1915 och därefter under drygt tio år eller fram till 1928 i Äng.

En av de sista arbetsdagarna vid glasbruket samlades all personal för ett gruppfoto. Bilden togs av Heggthorns Foto i Nässjö och finns bevarad.

Att detta dokumenterande foto har bevarats åt eftervärlden är en mans förtjänst, nämligen Jalmar Sundahl, bosatt i Huskvar-

na och under en tid i unga år anställd vid glasbruket i Äng.

Om Jalmar Sundahl kan sägas, att det han inte vet om Sunds glasbruk är inte värt att veta. Han har nämligen bedrivit en grundlig forskning kring glasbruket, detaljrikt kartlagt dess historia och samlat in en betydande mängd historiskt material. Det kanske mest unika och värdefulla är det stora antalet bilder. Han har sålunda i sin forskargärning kommit över bilder av på sin tid legendariska glasblåsare. Han har bilder med vyer från den tid då glasbruket var det dominerande i byn Sund. Och i sin långa och ytterligt noggranna forskning har Jalmar Sundahl kunnat kartlägga och dokumentera det mesta som hände i och kring hyttan och glasbruket.

Att tillsammans med Jalmar Sundahl gå igenom det väldiga materialet är en upplevelse; en vandring till och i det förflutna. Och hans outtröttliga forskarnit är helt enkelt imponerande. Han hoppas, berättar han nr jag besöker honom i hemmet i Huskvarna, få möjlighet att i bokform sammanställa och presentera detta unika historiska arbete om och kring en för länge sedan utplånad och mer eller mindre glömd glashytta i Järnsås socken. Han kan berätta att bruket i Sund hade stor betydelse för den tidens människor i trakten. Det gav arbetstillfällen. Som exempel näm-

ner han transporten av de färdiga glasprodukterna (uteslutande flaskor) från bruket i Sund till järnvägsstationen i Forserum. Många bönder tjänade en slant på dessa transporter som skedde efter häst eller oxar. Det har sagts att en och annan fattig torpare spände för sin enda ko framför det glasflasklastade åkdonet... På den tiden fanns ingen bro över sundet till Sunds by, varför de lastade ekipagen flottades eller pråmades över till fast mark. En sådan ”överskeppning” kostade 38 öre tur och retur!

Att Jalmar Sundahl är i besittning av en sådan detaljkunskap och kan redovisa en imponerande dokumentation har han att tacka sin avlidne far, den smått legendariske glasblåsaren Axel Sundahl för. Han var verksam och knuten till glasbruket fram till nedläggningen 1928. Om denne Axel Sundahl kan sonen Jalmar berätta att han hade en egenhet: handlingar och andra papper som hörde till bruket och som kom i hans ägo daterade han och arkiverade. Inte en enda av hans avlöningsnotor från glasbruksåren saknas i den väldiga trave som ingår i sonen Jalmar Sundahls, omfattande materialsamling från Sund-tiden. Där finns dessutom faderns dagböcker med noggrant förda noteringar om vad som hände i glasbruket och annorstädes. Sålunda noterade han en dag 1923 – det var på eftermiddagen och sedan bruket var flyttat till Äng – att ”en flygmaskin passerade över sam-

”En sådan ”överskeppning” kostade 38 öre tur och retur!”

Med tillstånd återgivet.

I sin privata samling har Jalmar Sundahl åtskilliga flaskor som tillverades på Sunds glasbruk. Till vänster ses tre så kallade militärpluntor i grön, brun och vit färg.

hället”. Det var säkert år 1923 en stor händelse för den tidens ängsbor.

Att Axel Sundahl inte kastade bort några papper eller anteckningar och att han dessutom var ytterst noggrann med dateringar och kompletterande upplysningar har givetvis underlättat forskningsarbetet. Jalmar Sundahl har sedan, genom kontakter med andra personer, fått fram ett fullödigt faktaunderlag som sammantaget ger en utomordentligt god bild av det gamla glasbruket i Sund. Jalmar Sundahl, som fyller 75 år nästa månad, kan berätta om glasblåsaren och uppfinnaren Karl Gustaf Höög, som konstruerade glasproppen med bygel till den tidens flaskor. Han var ett tekniskt geni och det berättas att fackmän från Tyskland besökte Sund i och för konsultation. Nu var det emellertid så, tror Jalmar Sundahl, att denne Höög inte hade ekonomiska möjligheter att själv söka patent på sin uppfinning, som istället patentsöktes av Hans Strand, en av huvudägarna till bruket. Om denne Höög kan vidare noteras att en sonson, Siwert Höög i Nässjö, på sin tid uppfann den första rullskidan. Så äpplet har i sanning inte fallit långt från trädet!

Vad är mer av intresse att berätta om Sunds glasbruk? Att en blåssextett bildades 1902 och gjorde många populära och uppskattade framträdanden i bygden. De där verksamma glasblåsarna var ett yrkestolt släkte och det sägs att de gärna under ledighet uppträdde elegant för att inte säga snobbigt klädda och var ytterst angelägna om att kunna ta sig

in till Nässjö den första maj för att sluta upp i den tidens demonstrationståg. Deras socialistiska övertygelse sägs ha varit grundmurad...

Det finns också dokumenterade uppgifter om att en ingenjör Rooswall i seklets början grundade en egen hytta i grannskapet, kompletterad med ett vindkraftverk i anslutning till ett glassliperi. Denne Rooswall tillverkade också flaskor med en egen patenterad glaspropp; dock annorlunda i form än den som Höög hade konstruerat. Jalmar Sundahl har nämligen intill hyttgrunden i Sund funnit några sådana glasproppar med namnet Rooswall synligt ingravat. Det gick nu inte så bra för denne Rooswall; kanske konkurrensen från det tidigare etablerade bruket blev övermäktigt, ty 1904 tvingades Rooswall att lägga ned. Patentet såldes och därmed försvann Rooswall ut ur historien.

Att det på sin tid handlade om stor kapacitet av glasflaskor av skilda sorter och dimensioner finns en intressant notering om i Axel Sundahls noteringar. År 1904 tillverkades 1 726 157 buteljer som pråmadades över sundet och forslades vidare, bl.a. ”efter torparens enda ko” till järnvägsstationen i Forserum.

Så blev det oundvikliga slutet för Sunds glasbruk. Starka krafter försökte arbeta mot en nedläggning, men misslyckades. Dåvarande landshövdingen Felix Hamrin tillhörde dem, som aktivt genom uppvaktningar ända upp på regeringsnivå, sökte värna om brukets fortbestånd.

En annan minnesvärd aktion

medverkade landshövding Hamrin till. I samband med hantverksutställningen i Jönköping utverkade han att en tillfällig hytta uppfördes inom utställningsområdet. Det krävdes dock 3 000 kronor som en konsul Josef Eklund och en direktör Ernst L Hartmann generöst bidrog med. Under utställningsdagarna kunde sedan hyttan vara i verksamhet med några nyligen friställda glasblåsare i arbete. Det berättas att entréavgiften till hyttan var en krona och tillsammans med tillverkade och försålda produkter inbringades hela 17 555:53 att fördela mellan de 47 arbetslösa glasblåsarna – ett betydande bidrag på den tiden. Hyttan kom sedan samma år att flyttas till Halmstad och en utställning där. Resultatet blev 9 261 kronor, som också de arbetslösa glasblåsarna från det nedlagda och avvecklade Sunds glasbruk i Äng kunde dela.

Av glasbruket i Sund i Järnsnäs socken återstår idag bara grunden efter glashyttan, och en mindre byggnad, i vilken en annan legendarisk glasblåsare, Emil Öhling – ”invandrad” från Arboga – tillbringade ett antal år. Han avled 1924.

De historiska spåren finns bevarade i form av unika bilder, värdefulla anteckningar och sakliga sammanställningar över denna glasbrukshistoria i Jönköpings län. Visst vore Jalmar Sundahls idoga arbete värt att presenteras i bokform. Kanske något för läns museet att förverkliga?

Författat av Jerker Isaksson, Smålands Dagblad/gm Hans Forssander

FENOMEN SOM TYDER PÅ ETT MOTSTÅND NÄR ASATRON BESEGRADES

Frågan aktualiserades i och med förslag om en högspänningsledning från Oskarshamn till Barkeryd i Nässjö kommun. En av de alternativa sträckningarna skulle beröra Uppsala äng i Råskog, Flisby socken.

Det är klart att detta Uppsala inte är det ursprungliga Uppsala som omtalas i gudaläran, men mycket tyder på att Uppsala äng har varit en offerplats. Emellertid så är det enda handfasta att Uppsala äng ligger vid en bifurkation; d.v.s. en bäckdelning där den ena bäcken går söderut till Emån som rinner ut i Östersjön söder om Oskarshamn. Den andra bäckfåran går till Svartån och via Motala Ström rinner den ut i Östersjön vid Norrköping. En sådan bifurkation är ytterst ovanlig. I närheten ligger en känd hälsokälla, som också är en offerkälla. På ordet ”källkult” i Svensk Uppslagsbok står det att källkult hänger ihop med sjöar och floder där det heliga vattnet kan spridas. När det gäller Uppsala äng sprids vattnet till två flodområden. I Lilla Uppslagsboken står det om ”nordisk mytologi” att denna mytologi berör ”det rådande” och att gudarna kallas asar samt att dessa företeelser går igen i ortnamn. ”Det rådande” går igen i ordet skogsrå, men även i de svarta fåglar, råka och kråka, som är släktingar till korpen,

Odens Hugin och Munin. Här är även att beakta att den svarta storken, som förr fanns i våra skogar, kallades Odinsvala. I sammanhanget kan nämnas att den södra byn på råskogshöjden heter Grimberg, där Grim är ett binamn på guden Odin.

Anmärkningsvärt är att ortsnamn längs med biflödet till Emån bygger på ”rådande” såsom råd – rod – röd – ro – rå – rö. Enligt J Silfving i ”Från norra Smålands medeltid” varierar råskogsnamnet genom tiderna med Roskog, Rodhskog och Rödskog. Byn Ro betecknas varierande som Roo, Rå, Rod och Röd. Det gamla namnet på ån från Rosjön var Rödbroån och ett torp vid Brånstorp hette Rödbron. Där fanns troligtvis en övergång så att man kom över till andra sidan av den långa sjön. Längre ned utefter ån finns en lång ravin som är svår att passera tvärs över. Före sjösänkningen gick våtmarker säkert ända fram till Rödbron; alltså en viktig plats som därför har fått sätta namn på ån ända ned till Eksjö. På vägen ned till Eksjö ligger Norra och Södra Rokalven. Ännu fler namn på ”rå” och ”råd” finns, men kan ha andra orsaker eller fått namnen senare. Sådana namn är t.ex. Rokalvskärret som ligger bakom lasarettet, liksom troligen Rogölen som ligger i norr. Ytterligare namn som kan ha annat ursprung är byn Råsa som kan ha fått sitt namn av ordet rågång = gräns. Likaså kan

Rålandsdamm ha fått sitt namn av ett mansnamn.

Den andra bäckfåran från Uppsala går norrut till Assjön, asarnas sjö, och den största byn heter följaktligen Assjö, medan en annan heter Äsevad där vokalen är ändrad liksom de tidigare nämnda namnen som fanns utmed den södra grenen. Längre ned utefter det norra vattendraget kommer Västra och Östra Lägern, vilka går igen i Eddans dubbelsjöar Lagan. Sedan följer Bulsjöån som är uppkallad efter jätten Bule som är känd runt om i landet. Sist kommer man till sjön Sommen, där Sommarkoa är omtalad – en direkt kopia av Eddans urko.

Det är förvånansvärt att så många namn kan härledas till fornnordisk mytologi längs vattendragen från Sommen till trakten av Eksjö. Är bygden ensam om en sådan koncentration här i landet? Visar detta att övergången till kristendomen inte gick så fredligt till? Folkstammar blev fördrivna och i det nya landet markerades bosättningarna med gamla heliga namn.

Sedan har vi frågan om socken- och häradsnamn. I Eddan talas det om livs- och världsträdet: asken Yggdrasil. Möjligheten finns att detta världsträd för namnen på Askeryd och Ydre. Att beakta är att guden Oden har binamnet Yggr enligt Svensk Uppslagsbok – där det även nämns att ordleden –drasil har en förklaring. Emellertid vore det bra att få veta hur

”Det är klart att detta Uppsala inte är det ursprungliga ...”

Ydre kallades under medeltiden (se referenser).

I trakten finns många järnåldersgravar, men att datera dem till tiohundratalet är svårt. Emellertid finns en runsten utan kors på Rickelstorps mark utefter bäcken och i trakten har det förr funnits rikligt med järnslag som tyder på bebyggelse vid den tiden. Detta fornnordiska fenomen borde närmare gås igenom av fackmän men det vore även önskvärt att t.ex. hembygdsföreningar gick igenom ortsnamn och andra företeelser i trakten.

I ”Svenskt ortsnamnslexikon” från 2003, referens 5, framförs att namnet Ydre kan hänföras till trädet idegran. Ovan nämnda livsträd Yggdrasil ansågs vara ett ständigt grönt träd av stora mått. Den symboliserades ofta av en ask med en klättrande murgröna. I Nordisk Familjebok nämns även att en ek kan förekomma. Vår nuvarande gran fanns då inte i våra trakter men däremot idegranen, referens 6.

Vid härledning av gamla ortsnamn söker man medeltida utskrivningar. Det bör man även kunna för namnet idegran. I ovanstående lexikon står det även att ortsnamnet Ystad härleddes till trädet idegran. Här föreligger en variation av I och Y. Om det är möjligt att idegran har fått sitt namn av guden Yggr, Oden, så kommer namnet Ydre med i bilden och även den säregna koncentrationen av fornnordiska namn i bygden.

Har möjligen Ydredrotten varit inne på häradsnamnet och inspirerat ortsnamnslexikonet? Jag har emellertid inte funnit ett sådant samband.

Referenser

- 1) Svensk Uppslagsbok/källkult
- 2) Lilla Uppslagsboken/nordisk mytologi
- 3) Från norra Smålands medeltid av J Silfvig

- 4) Svensk Uppslagsbok/Yggdrasil
- 5) Svenskt ortsnamnslexikon av Språk- och Folkminnesinstitutet
- 6) Läkarväxter/Tidens förlag

Bertil Wärnberg

GUIDNING AV GÖTEBORGS FORNMINNESFÖRENING

Den 5 maj fick föreningen besök av Göteborgs Fornminnesförening med dess ordförande Harri Blomberg i spetsen. Lars Ljungberg hade blivit kontaktad och vi beslutade att lägga upp ett förslag på en rundtur med en stor buss, ca 50 personer. Vårt förslag godkändes rakt av utan ändringar.

Strax efter 11.00 kom bussen till Knohult på vägen mellan Huskvarna och Aneby. På Harris begäran hade vi vidtalat Åsa-Nisse att möta upp när bussen passerade. Det blev en mycket uppskattad överraskning för deltagarna och det fotograferades flitigt när Åsa-Nisse berättade om Knohult. Efter en sådan start på guidningen var deltagarna positiva och redan imponerade. Rätt så förse-nade kom bussen till Stalpet där Lars, tillsammans med mig, Bertil Johansson, Greta Forsberg och Hans Forssander hälsade gruppen välkommen, berättade om dagens program och delade ut en sammanställning av detta till deltagarna.

Efter att gruppen hade fikar och sett på Stalpet, gick färden till Bredestad och Fallosstenen med Lars som bussguide där han berättade om Svartåns vattensystem och hur detta befolkades, och där jag berättade om Bredestaddalen från forntiden fram till medeltid och också om Fallosstenens historia. Med Lars som bussguide

fortsatte färden mot Ekotopia, där det stora bronsåldersröset visades från bussen och därefter berättade Lars om gravfältet 300 m norr om Ekotopia med den tydliga hålväg som går nästan parallellt med vägen. Man passerade också nära ringröset i Dämparp, järnåldersgravarna och det stora bronsåldersröset vid Brötjehaga. Målet för denna etapp var Bruadungen med sin treudd och i övrigt välbevarade domarringar och stensättningar. Göteborgarna var förvånade över att gravfälten var så välbevarade här, men orsaken är ju främst att gravfälten inte förstörts av uppodlingar som fallet är utmed kusterna och i Skåne.

Medan Lars berättade om Bruadungen smög jag mig iväg till runstenen vid Sunneränga, där jag förberedde mig med vikingakläder och vapen. När gruppen kom dit, under Lars ledning, drog jag en monolog som berättade om runstenens tillkomst och vad som stod på stenen. Efter livligt fotograferande fortsatte vi till Abborraviks Vårdshus utanför Eksjö med mig som bussguide och där väntade en tidig middag.

Under färden före och efter middagen berättade jag om runstenen vid Skullaryd, Daniel Rantzaus fälttåg under Nordiska sjuårskriget och Eksjös historia. Vi kom in i Nässjö kommun, där jag berättade om kommunen som vattendelare för fyra olika vattensystem och där vi nu befann oss i Emåns vattensystem. Etappmålet nu var Torsa Stenar nära Spexhultasjöns södra kant och som i forntiden hade legat alldeles vid södra sjöspetsen. Torsa Stenar upptäcktes så sent som 1929 och var då i dåligt skick. Gravfältet restaurerades och grävdes ut, varvid man fann en keramikurna från romersk järnålder, som nu finns på Jönköpings Länsmuseum. Lars berättade om de olika stensättningar-

**Höglandets
Fornminnesförening**
c/o Michael Wallin
Grängsgatan 32
571 32 NÄSSJÖ

Redaktion:

Michael Wallin

Lars Ljungberg

E-post:

nyhet@fornminne-hogland.se

Vi finns på webben, besök oss på:

<http://www.fornminne-hogland.se>

na, domarringarna och den mäktiga treudden vid Torsa Stenar.

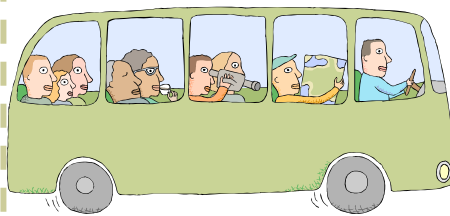
Efter att färden fortsatt i nordvästlig riktning och vi hade varit en sväng inne i Lagans vattensystem och passerat bredvid Sydsvriges näst högsta punkt, Huluberget, 364 m ö.h., så fortsatte färden mot järnåldersgravfältet vid Rommen någon mil söder om Forserum, där Lars berättade några skrönor om hur bygden hade tolkat gravfältets uppkomst. Nära gravfältet låg också två bronsåldersrösen som vittnade om att människor hade bott i trakten ytterligare minst 1000 år tidigare än vid Rommens gravfält.

Norrut från Rommen kom vi då in i Huskvarnaåns vattensystem och kom fram till de mäktiga bronsåldersrösen vid Axlarp (Dejlarör) strax söder om Forserum, där Lars berättade om föreställningen att det bodde drakar (dejlor) i rösen och att de flög med eldsprutande mun från detta röse och till ett närliggande röse i Kullebo.

Här var slutmålet för vår guidning. Göteborgarna köpte flitigt av våra böcker om Nässjö, Aneby och Tranås fornlämningar och vi vinkade av dem inför deras hemfärd och där de tyckte att de

hade haft en givande dag och vi tyckte också att det hade gått bra. Trots att de var en timma sena Vid Stalpet kunde de lämna Axlarp i rätt tid enligt planerna!

Michael Wallin

Resan till Ydre 9/6 2012

Att en resa inte nödvändigtvis behöver bära iväg långt bort för att vara intressant fick fornminnesföreningen erfara lördagen den 9:e juni. Färden gick till Ydre kommun, som visserligen ligger i grannlandskapet Östergötland men ändå så nära gränsen till Småland att den kan räknas till vårt närområde. Naturmässigt är Ydre en fortsättning av Småländska höglandet. Slingrande småvägar i kuperad terräng med glittrande sjöar i bakgrunden blev en tjugande inramning till våra kulturupplevelser. Att resan blev så lyckad får tillskrivas dels det vackra vädret, dels vår utomordentliga guide Göran Samuelsson. Under flera år har han varit kommunalråd i Ydre, och under hela dagen delade han med sig, i och utanför bussen, av sina kunskaper om skrönor, sägner och historia från sin hembygd.

Färden gick först till den oskiftade byn Kullarp, där vi intog medhavt förmiddagsfika. Strax utanför Österbymo finns resterna av ett gammalt masugnsområde, Sunds bruk. Där fick vi i fantasin förflytta oss från nutidens slumrande idyll till 1800-talets hektiska arbetsplats, som levererade järn till t.ex. Bruzaholms järnbruk och gav bostad och utkomst åt många familjer.

Vi passerade gravfält och resta stenar, som enligt sägnen tillskrevs jätten Bule. Så följde en liten sväng in i Kinda kommun och Tidervals kyrka. Detta är en av landets ganska få bevarade medeltida träkyrkor. Tyvärr

har värdefulla träskulpturer från kyrkans barndom blivit stulna. Men kyrkan är i sig en klenod och ligger mycket naturskönt. På kyrkogården såg vi bla författarens Olle Hedbergs grav.

Tillbaka i Ydre fick vi en värdefull guidning av Smedstorps dubbelgård från 1700-talet. Detta är bygdens mest säregna byggnadsminne, som också rymmer ett gårdsmuseum. Det är kulturresevat och förvaltas av Linköpings museum, men är långt ifrån alltid öppet för besökare. Men vår emmentente guide hade ordnat saken.

Vår medhavda lunch intog vi vid Kungaborget, en underbart vacker plats med utsikt över sjön Sommen. Där hade självaste Gustav VI Adolf ätit under sin eriksgata. Därav namnet.

Resan avslutades med det som enligt min mening blev höjdpunkten, nämligen med besök på Andrew Peterssonmuseet i Asby. Mannen som i ungdomen hade det svenskklingande förnamnet Anders var född och uppvuxen i Sjöarps by utanför Rydsnäs. På 1850-talet emigrerade han till USA som en av de första från bygden. Varje dag från resans början till sin död skrev han dagbok, en värdefull dokumentation av en nybyggares vardag. Den donerades sedan till ett museum i Minnesota, där Vilhelm Moberg spårade upp den och fick ta del av den. Mobergs Karl-Oskar, liksom händelser och detaljer i utvandrarserien, bär därför drag av Andrew Petersson och hans miljö. En förening i Ydre har bildats för att vårda minnet av denna pionjär, genom att exempelvis inrätta detta emigrantmuseum i Asby. Medlemmar ur föreningen har rest i hans fotspår i USA, och några av dem guidade oss i museet, som bl.a. visade fotostatkopior av intressanta delar av hans dagbok.

På småvägar, inramade av ljuvlig försommargrönka, återvände vi så till Småland, trötta men nöjda efter en innehållsrik dag.

Gunnel Granmo